

NORGES HØYESTERETT

Den 14. september 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-01865-A, (sak nr. 2015/769), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Annette Rygg – til prøve)

mot

B (advokat Trygve Staff)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bull**: Saken gjelder erstatningskrav mot gjerningsmannen etter et grovt ran. Spørsmålet er om skadelidte har en plikt til å begrense sitt økonomiske tap til det gjenanskaffelse av de frarandede gjenstandene vil koste ved utnyttelse av en rabattavtale.
- (2) A ble 19. mai 2012 utsatt for et grovt ran i sitt hjem. Gjerningsmennene tok med seg en betydelig smykkesamling og en rekke andre verdifulle gjenstander.
- (3) A hadde innboforsikring i forsikringselskapet Tryg AS. I forsikringsavtalens pkt. 3.1 om oppgjørsmåter heter det:

"Selskapet kan velge om skaden skal erstattes ved kontantoppgjør, reparasjon eller gjenanskaffelse, og hvilken reparatør eller leverandør som skal brukes. Erstatningen er begrenset til det beløp selskapet hadde måttet betale for reparasjon eller gjenanskaffelse."
- (4) Punkt 3.3 om erstatning for skade på innbo og løsøre bestemmer følgende:

"Gjenstanden skal erstattes med tilsvarende eller vesentlig tilsvarende gjenstander (gjenanskaffelsesprisen)."

- (5) Blant de fraranede gjenstandene var det gull- og sølvsmidgjenstander som ble taksert til en verdi av 678 899 kroner. Forsikringsselskapet la til grunn for skadeoppgjøret at tilsvarende gjenstander kunne gjenanskaffes gjennom en gullsmedforretning som selskapet hadde en rabattavtale med. A valgte imidlertid forsikringsoppgjør i form av penger. I overensstemmelse med forsikringsvilkårene trakk derfor forsikringsselskapet fra 30 prosent av takstbeløpet, begrunnet i rabatten som kunne oppnås hos forsikringsselskapets gullsmedforbindelse. Fradraget utgjorde 203 670 kroner.
- (6) I Oslo tingretts dom 4. april 2014 mot den ene av gjerningsmennene, B, ble B funnet skyldig i det grove ranet og dømt til fengsel i to år og seks måneder hvorav åtte måneder betinget. Han ble også dømt til å betale 917 541 kroner i erstatning til Tryg AS, og til å betale A 90 000 kroner i oppreisningserstatning og 12 661 kroner i erstatning for direkte utgifter som følge av ranet.
- (7) A hadde også fremsatt krav om å få erstattet beløpet på 203 670 kroner som forsikringsselskapet hadde trukket fra i forsikringsoppgjøret, men ved en feil ble dette kravet ikke omtalt i tingrettens dom. Da A fremsatte krav om retting eller tilleggsavgjørelse, opplyste tingretten i beslutning 25. juni 2014 at kravet var blitt vurdert av den samlede rett, som var kommet til at det ikke var grunnlag for å tilkjenne ham erstatning for denne differansen. Etter tingrettens syn var det da ikke grunnlag for retting eller tilleggsdom.
- (8) A anket tingrettens beslutning til Borgarting lagmannsrett. Ettersom lagmannsretten da allerede hadde henvist Bs anke over tingrettens dom til behandling, ble As anke behandlet sammen med tiltaltes anke.
- (9) Også lagmannsretten fant B skyldig i grovt ran. I dom 6. januar 2015 ble straffen fastsatt til fengsel i to år, hvorav ni måneder ble gjort betinget. Når det gjelder de sivile krav, lyder domsslutningen slik:
- "2. B dømmes til å betale erstatning til forsikringsselskapet Tryg AS med 939 397 – nihundreogtrentinitusentrehundreogtittisju – kroner, med tillegg av forsinkelsesrenter fra 4. mai 2014 og til betaling skjer.**
 - 3. B dømmes til å betale erstatning til A med 12 661 – tolv tusensekshundreogsekstien – kroner, med tillegg av forsinkelsesrenter fra 4. mai 2014 og til betaling skjer. For øvrig frifinnes han fra erstatningsansvar.**
 - 4. B dømmes til å betale oppreisningserstatning til A med 90 000 – nittitusen – kroner, med tillegg av forsinkelsesrenter fra 4. mai 2014 og til betaling skjer.**
 - 5. Oppfyllelsesfristen for punkt 2 og 3 er 2 – to – uker fra dommens forkynnelse."**
- (10) Heller ikke lagmannsretten ga A medhold i kravet om å få erstattet differansen på 30 prosent som forsikringsselskapet hadde trukket fra. Lagmannsretten mente at A hadde fått erstatning for sitt fulle økonomiske tap når han hadde fått erstattet det beløpet som gull- og sølv-gjenstandene kunne ha vært gjenanskaffet for ved å bruke forsikringsselskapets rabattordning.
- (11) A har anket over lagmannsrettens avgjørelse på dette punkt til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen.

- (12) Den ankende part – A – har i korte trekk anført:
- (13) Lagmannsrettens løsning innebærer at A ikke har fått dekket sitt fulle økonomiske tap slik han har krav på etter skadeserstatningsloven § 4-1.
- (14) Et forsikringsoppgjør er basert på en avtale som er skadevolder uvedkommende. Begrensninger i forsikringsdekningen som for eksempel forsikringsselskapets rett til å velge dekningsform eller gjøre fradrag basert på rabattordninger, er begrunnet i hensyn som ikke gjør seg gjeldende i erstatningsoppjøret.
- (15) Det følger motsetningsvis av skadeserstatningsloven § 4-2 nr. 1 at i det omfang det fulle økonomiske tap ikke dekkes av en forsikring for tingsskade eller annen formuesskade, kan en skadelidt kreve det overskytende fra skadevolder.
- (16) I dette tilfellet er skaden dessuten forvoldt forsettlig, og da følger det av § 4-2 nr. 2 at den skadelidte kan kreve hele erstatningen direkte fra skadevolder uten hensyn til forsikringsdekning. I så fall må forsikringsoppjøret allerede av den grunn være uten betydning for beregning av tapet.
- (17) Det er sikker rett at skadevolder som utgangspunkt ikke kan velge naturaloppfyllelse fremfor å betale erstatningen i penger, jf. Rt. 1873 side 285. Verdien etter fradrag av rabatten på 30 prosent fra forsikringsselskapets side er i realiteten et substitutt for naturaloppfyllelse.
- (18) Prinsippet om skadelidtes tapsbegrensningsplikt kan heller ikke føre til at A her har en plikt til å akseptere naturaloppgjør. Følgelig må han heller ikke nøye seg med et pengebeløp som tilsvarer det som naturaloppjøret ville ha kostet. Det gjelder uten hensyn til om prinsippet forankres i skadeserstatningsloven § 5-1 nr. 2 eller anses å følge av ulovfestet erstatningsrett. Gull- og sølvgjenstandene hadde affeksjonsverdi som uansett ikke lot seg gjenanskaffe, og A hadde derfor god grunn til å motsette seg gjenanskaffelse. Det ville virke støtende om en skadevolder som har opptrådt med forsett, skulle slippe å erstatte det fulle økonomiske tap på grunn av en forsikringsavtale som skadelidte har inngått. Ransmannen B bør ikke komme i den posisjon at han er i stand til å selge gjenstandene med fortjeneste selv etter å ha betalt erstatning.
- (19) A har nedlagt slik påstand:

"I Borgarting lagmannsretts domsslutning punkt 3 gjøres den endring:

**B dømmes til å betale erstatning til A med 149 157 –
etthundreogførtinitusetthundreogfemtisyv – kroner med tillegg av lovens
forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer."**

- (20) Ankemotparten – B – har i det vesentlige anført:
- (21) Selv om hovedregelen er at en skadelidt ikke behøver å akseptere oppfyllelse in natura, åpner rettspraksis for at det kan tenkes unntak, jf. Rt. 1986 side 463. Et slikt unntak følger av det ulovfestede prinsipp om skadelidtes tapsbegrensningsplikt og kan også forankres i skadeserstatningsloven § 5-1 nr. 2. Hadde B levert ransutbyttet tilbake, hadde A åpenbart måttet akseptere det. Det kan i denne sammenheng ikke være en avgjørende innvending at

tilbudet om naturaloppfyllelse kommer fra en annen enn skadevolder. Skadelidte må uansett ha en plikt til å begrense sitt tap.

- (22) Det er ikke urimelig å pålegge A en slik tapsbegrensningsplikt. I dette tilfellet hadde A gjennom forsikringsavtalen akseptert at han ved skade eller tap i alle andre situasjoner enn der han ville ha en personlig ansvarlig skadevolder å holde seg til, måtte nøye seg med å få gjenstandene gjenanskaffet eller reparert. Da bør han ikke ha krav på mer når det er en personlig skadevolder inne i bildet.
- (23) A var videre i en avhendingsprosess da ranet skjedde, og hadde i denne prosessen vært villig til å selge gjenstander for priser som lå langt under det han har fått i forsikringsutbetaling for de samme gjenstandene, selv etter fratrukk på 30 prosent i forhold til taksten. Også det må telle med i rimelighetsvurderingen.
- (24) B har nedlagt slik påstand:
- "Anken forkastes."**
- (25) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge.*
- (26) Som nevnt ble A utsatt for et grovt ran i sitt hjem. Tryg AS, der A hadde tegnet innbo- og løssøreforsikring, takserte verdien av de gull- og sølv-gjenstandene som inngikk i utbyttet fra ranet, til 678 899 kroner. Partene har for Høyesterett lagt denne verdien til grunn.
- (27) Etter forsikringsavtalen skulle gjenstandene som utgangspunkt verdsettes til gjenanskaffelsesverdi. Selskapet hadde videre rett til å velge oppgjørsmåte – kontantutbetaling eller gjenanskaffelse – og rett til å velge leverandør. Lagmannsretten la til grunn forsikringsselskapets vurdering om at alle gjenstandene kunne gjenanskaffes.
- (28) Da A valgte utbetaling i penger fremfor gjenanskaffelse av tilsvarende gjenstander, trakk følgelig forsikringsselskapet 30 prosent fra takstverdien på 678 899 kroner fordi selskapet hadde en rabattavtale med en gullsmedforretning. Spørsmålet i saken er om A kan kreve differansen mellom det som han fikk utbetalt fra forsikringsselskapet, og den fulle takstverdien erstattet av B, som var en av ransmennene.
- (29) Slik det fremgår av skadeserstatningsloven § 4-1, skal erstatning for tingskade og formuesskade dekke den skadelidtes økonomiske tap. I rettspraksis uttrykkes det gjerne slik at skadelidte skal stilles økonomisk som om skaden ikke hadde skjedd, se for eksempel Rt. 2015 side 216 avsnitt 22.
- (30) Det følger motsetningsvis av skadeserstatningsloven § 4-2 nr. 1 at når skadelidtes forsikring for tingskade eller formuesskade ikke dekker tapet fullt ut, kan skadelidte kreve det overskytende av skadevolder, jf. Ot.prp. nr. 75 (1983–1984) side 62–63. Er skadeforvoldelsen skjedd ved grov uaktsomhet eller – som i dette tilfellet – forsettlig, kan skadelidte uansett gå direkte på skadevolder for hele tapet. Det kommer jeg tilbake til.
- (31) Hadde det ikke vært for muligheten for gjenanskaffelse til rabatterte priser fra en leverandør som As forsikringsselskap hadde avtale med, er det klart at As økonomiske tap ville ha vært 678 899 kroner.

- (32) Dersom A i dette tilfellet ikke skal kunne kreve differansen mellom den takserte verdien og den lavere gjenanskaffelsesverdien erstattet av B, må det være på grunn av prinsippet om skadelidtes tapsbegrensningsplikt.
- (33) Dette prinsippet følger av generell ulovfestet erstatningsrett. Det fremgår også av skadeserstatningsloven § 5-1 nr. 2. Der heter det blant annet at når skadelidte har latt være i rimelig utstrekning etter evne å begrense skaden, skal dette regnes som medvirkning til skaden fra skadelidtes side. Det er omdiskutert i juridisk teori om § 5-1 bare gjelder unnlatelser forut for den skadevoldende handling, mens unnlatelser i etterkant fortsatt reguleres av ulovfestet rett. Bestemmelsens forhistorie tilsier et slikt skille, men i rettspraksis er § 5-1 i noen grad også benyttet ved unnlatelser i etterkant, jf. Rt. 1992 side 1469. Jeg viser til Askeland, kommentarer til skadeserstatningsloven i Norsk lovkommentar, note 261 punkt 6. Som fremhevet i Hagstrøm og Stenvik, Erstatningsrett side 374–375, blir det nok mest en smakssak om man vil ta utgangspunkt i den ulovfestede regelen eller i § 5-1 også ved etterfølgende unnlattelse. Spørsmålet blir uansett om skadelidte har unnlatt å gjøre det som med rimelighet kan forventes for å begrense tapet – i dette tilfellet ved å avvise en gjenanskaffelse som ville ha kostet mindre for skadevolder enn å erstatte de tapte gjenstandene etter takst.
- (34) Her har det etter min mening betydning at norsk erstatningsrett som hovedregel lar det være opp til skadelidte å avgjøre om han vil avslå et tilbud fra skadevolder om gjenoppretting in natura og i stedet kreve sitt tap erstattet i penger. Dette fremgår av Rt. 1873 side 285 på side 292 og er siden lagt til grunn som sikker rett. Jeg viser til Nygaard, Skade og ansvar, 6. utgave side 66.
- (35) Skadelidtes rett til å velge bort naturalerstatning er utledet av prinsippet om at retten til erstatning ikke avhenger av hvordan skadelidte vil bruke erstatningen – til gjenanskaffelse eller på annen måte. At det er tredjemann, ikke skadevolder selv, som skal stå for den eventuelle naturaloppfyllelsen, kan følgelig ikke spille noen rolle.
- (36) Retten til å kreve tapet erstattet i penger ville i praksis bli undergravet dersom en skadelidte skulle ha plikt til å akseptere naturalerstatning straks dette blir billigere for skadevolder. Det er jo særlig da denne type erstatning vil bli tilbudt. Skal det foreligge en slik tapsbegrensningsplikt, må det følgelig foreligge særlige grunner til det.
- (37) Det samme må gjelde når "naturalerstatningen" består i en forsikringsutbetaling som er redusert i forhold til skadelidtes fulle økonomiske tap fordi skadelidte har valgt utbetalingen i stedet for gjenanskaffelse.
- (38) Jeg finner det klart at det ikke foreligger slike særlige grunner for å akseptere naturalerstatning i dette tilfellet. At A i tiden før ranet av ukjente årsaker forsøkte å selge enkelte gjenstander til en nokså lav verdi, tillegger jeg ingen betydning. Det samme gjelder den omstendighet at han hadde måttet nøye seg med forsikringsutbetalingen dersom han ikke hadde hatt en personlig skadevolder å holde seg til.
- (39) Tvert om er det i denne saken argumentene mot at det skulle foreligge en plikt til å velge gjenanskaffelse, som springer en i øynene. Selv om de ikke er nødvendige for mitt resultat, finner jeg grunn til å nevne dem:

- (40) En viktig grunn for A til å velge oppgjør i penger, var at det var knyttet affeksjonsverdi til de fraranede gjenstandene. En virkelig naturalerstatning var dermed ikke mulig.
- (41) Det dreier seg dessuten om skadeforvoldelse i form av grovt ran, og hensynet til skadevolder tilsier på ingen måte at A må velge den billigere løsningen som gjenanskaffelse ville være. Det ville være støtende om erstatningsoppgjøret skulle legge forholdene til rette for at ransmannen, selv etter å ha betalt erstatningen, skulle kunne selge ransutbyttet med fortjeneste.
- (42) For øvrig kommer her skadeserstatningsloven § 4-2 nr. 1 bokstav a til anvendelse: Skadelidte kan holde seg til en grovt uaktsom eller forsettlig skadevolder for hele sitt tap uten å måtte ta hensyn til et eventuelt forsikringsoppgjør mellom skadelidte og hans forsikringsselskap. Det tilsier at man i disse tilfellene bør være spesielt tilbakeholden med å la skadelidtes tapsbegrensningsplikt omfatte en plikt til å akseptere gjenanskaffelse til rabatterte priser gjennom forsikringsselskapet. I så fall vil forsikringsoppgjøret komplisere erstatningsaken på en måte som er i dårlig samsvar med hensynet bak denne bestemmelsen.
- (43) Etter mitt syn er dermed lagmannsrettens rettsanvendelse feil når den har lagt til grunn at et forsikringsoppgjør basert på det som gull- og sølvgjenstandene kunne ha vært gjenanskaffet for ved å bruke forsikringsselskapets rabattordning, utgjorde full erstatning for As økonomiske tap.
- (44) Som jeg allerede har gjort rede for, gjorde Tryg AS et fradrag på 203 670 kroner. Forsikringsselskapet har senere kommet til at fradraget var beregnet feil, og A har fått en tilleggsutbetaling. A har derfor justert kravet overfor B slik at det for Høyesterett utgjør 136 496 kroner i tillegg til beløpet på 12 661 kroner for andre tapsposter som han ble tilkjent ved lagmannsrettens dom. Til sammen blir beløpet 149 157 kroner. Dessuten kreves det renter etter forsinkelsesrenteloven fra 30 dager etter påkrav 19. mars 2014. Det vil si at rentene løper fra 18. april 2014.
- (45) Det er ikke fremkommet innsigelser mot denne beregningen, og jeg legger den til grunn.
- (46) Jeg stemmer for denne

D O M :

B betaler til A 149 157 – etthundreogførtinitusenetthundreogfemtisyv – kroner med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra 18. april 2014 til betaling skjer. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (47) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (48) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (49) Dommer: **Webster:** Likeså.
- (50) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (51) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

B betaler til A 149 157 – etthundreogførtinitusenetthundreogfemtisyv – kroner med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra 18. april 2014 til betaling skjer. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: